

de aliqua re“ dovozuje, že „secretus triumphus“, skrytý, domácí triumf, spočívá v projevu principovy velkodušnosti, s níž věře sám sobě o svých blízkých překonal podezření a pomluvy a zprostil obvinění některého ze svých úředníků či tajemníků. Za tento skutek je lidem oslavován, tento skutek je stavěn na roveň slavnému triumfu. Člověka, který byl objektem tohoto principova osvobozujícího aktu, nemůžeme přesně označit. Jistá stopa vede podle svědectví Statiova (Silvae III 3, 168 n.) k jakémusi Claudiovi, Domitianovu tajemníkovi v obchodních věcech, ale jeho osoba po bližším prozkoumání zvláště pro potíže chronologické nevyhovuje.

Většina badatelů považuje ve shodě s celkovým charakterem Martialovy tvorby za vůdčí motiv této básně prázdne pochlebnictví a lichotky panovníkovi. W. se pokouší najít motivy hlubší — zajímavá je jeho analogie epigramů tohoto druhu se Senekovým spisem De clementia, který právě v době, kdy se Nero obracel ke krutovládě, vyhlašuje jeho laskavost — z důvodů výchovných. Jelikož však W. vidí, že vztah Senekův k Neronovi se po mnohé stránce lišil od vztahu Martialova k Domitianovi, zůstává při vnější analogii, o ztotožnění motivů se nepokouší.

K obecným závěrům autor nedochází — při tak speciální studii to ani nepřichází v úvahu. Úkolu, jež si vytkl, W. bezesporu dosáhl: vracíme-li se po přečtení studie ke komentovanému epigramu, chápeme, že tato báseň o osmi verších za rozbor stojí.

Jana Nechutová

Erik Wistrand: Die Chronologie der Punica des Silius Italicus (Beiträge zur Interpretation der flavischen Literatur). Acta universitatis Gothoburgensis LXX, 1956, 9. Göteborg 1956, str. 65.

Badatel, který věnuje ve svých dílech pozornost interpretaci literatury flavijského období, podává zde svůj pokus o nové datování eposu „Punica“ Siliia Italica.

Seďm kapitol tohoto dílka snaží se uvést chronologii Punik do souladu s dvěma zmínkami o Siliiově díle u Martiala (VII 63 a IV 14), z nichž lze usoudit, že v r. 83 Silius na eposu pracoval a v r. 92 že jej již aspoň částečně publikoval.

V první kapitole rozebírá autor enkomion na Domitiana ve III. knize Punik. Na základě tohoto díla usoudili mnozí badatelé, že kniha nemohla být napsána dříve než v r. 92, kdy Domitianus vítězně dokončil sarmatskou válku. Silius se totiž v příslušném enkomiu zmiňuje o pokošení Sarmatů a doposud vládne takřka všeobecné mínění, že jde o vaticinium ex eventu. W. je naopak toho názoru, že jde o locus communis v celém básnictví této doby — že totiž básníci neopěvovali jen dosažené vítězství, ale že připisovali císařům i vojenské úspěchy, jež mohly být teprve pro budoucnost předpokládány. Dále poukazuje na to, že holdy, složené k počtě císařové v 90. letech (Statius) mají charakter odlišný od oslavných básní Siliiových, jimž však na druhé straně odpovídají svým rázem oslavné verše Martiala a Valeria Flacca, které vznikly v letech osmdesátých. Uzavírá tedy, že III. knihu Punik je možno datovat asi rokem 83.

Druhá kapitola je věnována pokusu o datování čtrnácté knihy Siliiova eposu. Zde je ve v. 680 n. opěván muž, „qui nunc dedit otia mundo“ a který činí přítrž mírovému pustošení světa. W. dovozuje, že těmi, kdo nyní v míru pustoší zemi, jsou míněni správce provincií, a mužem, který dal světu mír a který je v pustošení krotí, že může být myšlen jedině Domitianus. Tuto interpretaci nastínil již L. Legras, odvolává se jako na svého předchůdce na Rupertiho. Neměl však úspěch, neboť jeho interpretace byla zatlačena Bickelem, jenž pokládá za mírového císaře, zde zmiňovaného, Nervu, za pustošitele pak samotného Domitiana. Bickelovu argumentaci W. obrátí a přesvědčivě vyvrací. — Pro chronologii z toho plyne, že čtrnáctý zpěv Punik byl napsán ještě za Domitianovy vlády, a to asi v r. 93.

Ve třetí kapitole se autor pokouší o datování třináctého zpěvu Punik pomocí zmínek

o podsvětních trestech pro padlé Vestálky ve v. 844 n. Spatřuje zde odraz Domitianova písňného postupu v takýchto případech a zařazuje tak vznik knihy do r. 92.

Z posledních tří kapitol nejlépe vyniká hlavní metodický aspekt W-ův, jehož podstatu ve 4. kapitole autor sám formuloval: „Die damalige Leser waren vielleicht nicht so rasch bei der Hand wie heutige Philologen, überall boshafte Anspielungen auf den Kaiser und versteckte Kritik zu spüren.“ Je zde totiž rozebráno vyprávění Punik o podsvětních trestech tyranů, dále připomínka násilím uchopené moci Sullovy a líčení Pallas Athény jako božstva Římanům nepřátelského. To vše bývá pokládáno za narážky, zahrocené proti hrůzovládě Domitianově, které nemohly být publikovány za jeho života. Silius však ve jménu citované myšlenky a v přesvědčení, že „die geistige Atmosphäre in Domitians Rom nicht so dunn und durch politisch vergiftet war“ tyto konstrukce odmítá a trvá na tom, že dílo za života Domitianova skutečně vzniklo a bylo vydáno.

Silius tedy pracoval na zpěvu III. — XIV. asi 11 let, což souhlasí s literárními údaji o pracovním tempu básníků této doby (1 kniha ročně).

Vcelku je tato W-ova práce polemikou s pojetím, kladoucím Siliiovo dílo až do 90. let. E. Bickela jako hlavního představitele tohoto pojetí W. na několika místech napadá s vehemencí snad až přemrštěnou. Hlavní autorova idea, vyjádřená citovanou výzvou k opatrnosti v textově kritické kombinaci, i když není nijak nová, stojí v této souvislosti za pozornost. Je to však these dvojsečná — stane-li se šablonou, ohrozí snadno nutnou svědomitost poctivé textově kritické práce.

Jana Nechutová

Pavel Oliva: Pannonie a počátky krize římského imperia. ČSAV — sekce historická, Studie a prameny, sv. 15. Praha 1959. Stran 360, cena váz. výtisku Kčs 32,—.

Když jsme roku 1955 četli ve Sborníku historickém (III, str. 34—63) obsáhlý Olivův článek o počátcích krize otrokářského řádu v římské říši, sotva jsme mohli předpokládat, že již v roce 1957 dokončí tento autor studii tak rozsáhlou a důkladnou, jak se nám na jaře r. 1959 dostala do rukou. Autor v ní zkoumá z valné části opět první údobí krize otrokářského řádu, ale nikoli obecně, nýbrž konkrétně na materiálu pannonském. Při volbě tohoto tematu bylo arci rozhodující to, že Pannonie byla jedinou římskou provincií, jejíž území sahalo až k dnešním hranicím ČSR, a že je tudíž historické studium této oblasti důležitě také pro studium otázky, jak žilo tehdejší obyvatelstvo naší země, neboť ono bylo s Pannonií v dosti těsných obchodních i jiných stycích. Avšak na volbu tematu působilo jistě nemálo i to, že se autorovi dostalo značné podpory od maďarských badatelů a že mohl leccos studovat *in situ*. Proto také přináší Olivova kniha nejvíce nového z té části římské Pannonie, která ležela na území dnešní Maďarské lidové republiky, a autor tu učinil i ten záslužný čin, že nám prostřednictvím svého výkladu zpřístupnil leckteré díle výsledky maďarské vědy, které — pokud byly uveřejněny jen maďarsky — nemohly být českým badatelům o antice příliš známe.

Olivova kniha má mimo úvod a závěr šest kapitol, v nichž je vylouženo o pramenech a literatuře (1. a 2. kap.), o počátcích krize římského imperia (3. kap.), o Pannonii v době rozkvětu římské říše (4. kap.), o tzv. markomanských válkách (5. kap.) a o Pannonii na sklonku II. a na počátku III. stol. n. l. (6. kap.). Vcelku vyniká tato kniha — podobně jako jeho starší monografie o rané řecké tyrannidě — opět nevšední důkladností. Zevrubný výklad o všech pramenech (str. 11—34) — v němž např. úsek o nápisech (str. 19—26) může být i základním poučením pro laika i metodickým vodítkem pro toho, kdo se zabývá studiem jiných oblastí římské říše — i kritické zhodnocení novodobé literatury (str. 35—56) poskytuje velmi dobrý přehled toho, co všechno autor prostudoval a s jakými problémy se musil vypořádávat. Ostatně dvaadvacetistránkový seznam literatury (str. 297—318) o tom podává také názorně svědectví.

Ve své monografii vychází Oliva z marxistické koncepce, že šla krize římské říše ruku v ruce